

Pred 90 rokmi sa narodil jazykovedec,literárny vedec,pedagóg J. Findra	2
Online, teraz.sk, 25. 3. 2024, 7:00	
Správy	3
Rozhlas, Rádio Košice, 25. 3. 2024, 7:00	
Regina	4
Televízia, Regina, 25. 3. 2024, 16:30	
Manévre okolo Liptovského Mikuláša dokazujú rezignáciu na odbornosť	5
Online, komentare.sme.sk, 25. 3. 2024, 16:46	
Polárna žiara opäť na Slovensku. Za sfarbenie nočnej oblohy môže aktivita na Slnku, je však silná a môže spôsobiť problémy	7
Online, tvnoviny.sk, 25. 3. 2024, 18:20	
Slovenské nebo sa opäť rozžiarilo	8
Televízia, Televízne noviny, 25. 3. 2024, 19:47	
KTO UPRATUJE ZÁHRADU NAMIESTO NÁS?	10
Tlač, Žilinské noviny, 26. 3. 2024	

Pred 90 rokmi sa narodil jazykovedec, literárny vedec, pedagóg J. Findra

25. 3. 2024, 7:00, Zdroj: teraz.sk, Vydavateľ: TERAZ MEDIA, a.s., Autor: TASR, Sentiment: Pozitívny, Téma: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Kľúčové slová: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach

Dosah: 41 389 GRP: 0,92 OTS: 0,01 AVE: 707 EUR

Ján Findra, archívna snímka. Foto: TASR Branislav Račko

Venoval sa výskumu slovenského jazyka, najmä štylistike, teórii textu, poetike, teórii jazykovej kultúry, teórii umeleckého prednesu a rétorike.

včera 7:00

Málinec/Bratislava 25. marca (TASR) - Patril k zakladateľom Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. V roku 1992 sa stal sa jej prvým rektorom. Pôsobil aj ako vedúci Kancelárie prezidenta Slovenskej republiky. V pondelok 25. marca uplynie 90 rokov od narodenia Jána Findru, jazykovedca, lingvistu, pedagóga, literárneho vedca a publicistu.

Ján Findra sa narodil sa 25. marca 1934 v Málinci. Základné vzdelanie nadobudol vo svojom rodisku a stredoškolské štúdiá absolvoval na Gymnáziu Boženy Slančíkovej Timravy v Lučenci. V rokoch 1953-1957 študoval na Fakulte spoločenských vied Vysokej školy pedagogickej v Bratislave slovenčinu a históriu.

Na pôde Ústavu slovenského jazyka Slovenskej akadémie vied (SAV) získal v roku 1966 vedeckú hodnosť kandidát vied prácou Jašíkova cesta k syntéze. V roku 1969 mu udelili titul PhDr. Titul docent mu udelili v roku 1975 a na základe obhajoby doktorskej dizertačnej práce (Kontext a stavebné jednotky textu) získal v roku 1984 aj vedeckú hodnosť doktora filologických vied (DrSc.). Za profesora bol Ján Findra vymenovaný v roku 1986.

Po skončení vysokej školy pôsobil štyri roky ako stredoškolský učiteľ na Pedagogickej škole pre vzdelanie učiteľov národných škôl v Lučenci. Potom bol členom Katedry slovenského jazyka a literatúry Pedagogickej fakulty v Banskej Bystrici, kde pracoval od roku 1984 ako vedúci Katedry slovenského jazyka a literatúry. Za dekana fakulty bol vymenovaný v roku 1989 a v roku 1992 sa stal prvým rektorom novozriadenej Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. Tejto funkcie sa vzdal v roku 1993.

Funkciu vedúceho Kancelárie prezidenta Slovenskej republiky vykonával v rokoch 1993-2000, teda počas funkčného obdobia prezidenta Michala Kováča a sčasti aj Rudolfa Schustera.

Venoval sa výskumu slovenského jazyka, najmä štylistike, teórii textu, poetike, teórii jazykovej kultúry, teórii umeleckého prednesu a rétorike. Medzi jeho najdôležitejšie monografické práce patria Rozbor štýlu prózy (1971), Umenie prednesu (1974, 1979), Slovník literárnovedných termínov (1987), Stavba a prednes rečníckeho prejavu (1989), Jazyk, reč, človek (1998), Štylistika slovenčiny (2004) a Expresívne syntaktické konštrukcie (2004). Udalosti súvisiace so zrodom Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici opísal v knihe Základné míľniky na ceste za univerzitou (2007).

Profesor Ján Findra, ktorý zomrel 6. mája 2019, dostal viacero ocenení ako Striebornú medailu **Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach** (1995), Zlatú medailu UMB v Banskej Bystrici (1997), Pamätnú listinu Nadácie Milana Rastislava Štefánika (1998), Veľkú zlatú medailu UMB v Banskej Bystrici (1999), Cenu primátora Banskej Bystrice (2002) i titul Doctor honoris causa Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici (2004).

Autor: TASR

Správy [↗](#)

📺 25. 3. 2024, 7:00, Relácia: **Rádio Košice**, Stanica: **Rádio Košice**, Vydavateľ: **MARK MEDIA s. r. o.**, Sentiment: **Neutrálny**, Téma: **Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach**, Kľúčové slová: **Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach**

[strojový prepis] ...*Politológ Alexander ornoufrak z Filozofickej fakulty univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach* uviedol, že *výsledok prvého kola prezidentských volieb vysiela tri dôležité odkazy, a to ako na Slovensko, tak aj do sveta....*

Regina [↗](#)

📺 25. 3. 2024, 16:30, Relácia: **Regina**, Stanica: **RTVS 2**, Vydavateľ: **Rozhlas a televízia Slovenska**, Sentiment: **Pozitívny**, Téma: **Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach**, Kľúčové slová: **Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach**

[strojový prepis] ...*Čo znamenalo byť ženou v čase holokaustu, to prináša výstava svetlo v puklinách, ktorú nájdete v priestoroch Filozofickej fakulty **univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach**. Vyjadruje jedinečný hlas židovských žien, ich rozhodnutia i reakcie na teror a brutalitu, s ktorým sa museli vysporiadať...*

Manévre okolo Liptovského Mikuláša dokazujú rezignáciu na odbornosť

📅 25. 3. 2024, 16:46, Zdroj: [komentare.sme.sk](https://www.komentare.sme.sk) , Vydavateľ: Petit Press, a.s., Autor: Marcel Uhrin, Sentiment: Ambivalentný, Téma: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Kľúčové slová: UPJŠ

Dosah: 46 349 GRP: 1,03 OTS: 0,01 AVE: 738 EUR

Medvede v mestách neboli.

Autor vyučuje zoológiu a ekológiu v Ústave biologických a ekologických vied PF **UPJŠ**

Slovensko uplynulé dni postihla mimoriadna situácia. Začali sa manévre.

Nad Liptovským Mikulášom lietali drony s infračerveným videním, cesty v okolí mesta sa uzavreli a palebné pozície obsadili strelci s guľovnicami. Mesto za mestom na veľkej časti nášho územia vyhlasovalo mimoriadny stav. Policajti vyrazili a nudili sa v džípoch na lúkach nad mestami a z vežových postavení možno aj so závisťou ďalekohľadmi sledovali, ako ľudia v mestečkách pijú na terasách kávu, áno, po prvom jarnom dni sa oteplilo. V tých istých mestečkách sa policajti vo dvojiciach bezcieľne prechádzali pokojnými ulicami.

Síce sa sem-tam objavili správy od obyvateľov, ktorých tieto manévre otravovali alebo obmedzovali, ale krízové štáby zasadali úplne zbytočne, lebo medvede, spúšťač tohto vojnového ťaženia, v mestách neboli.

Medveď ukázal paškvil

Niektorí by mohli namietajú, že peniaze daňových poplatníkov sa míňajú zbytočne, lebo tarabovsko-kuffovsko-huliakovsko-fabricsiusovská úderka, dočasne vo vedení ministerstva životného prostredia, si zmyslela, že štát je ich léno.

Ak toto nenapĺňalo definičný obsah šírenia poplašnej správy, neviem, čo iné by to mohlo byť. K tomu prirátajme nehospodárne používanie verejných prostriedkov, ale koho by už taká malichernosť, najmä tesne pred voľbami prezidenta, zaujímala?

Splašený medveď v Liptovskom Mikuláši tak jasne ukázal, že len nedávno prijatý a vo vestníku spomínaného rezortu zverejnený manuál na ochranný odstrel medveďa je nepoužiteľný paškvil. Teda, spomínaná úderka ho použiť nestihla. Možno aj preto, že sa publikovala jeho (naj)horšia verzia.

Samozrejme, chcem zdôrazniť, že medveď v meste problém je a zranených mi je ľúto. Celý tento cirkus tragicky úsmevne rámcuje akože „odborné“ vyjadrenie našťastie dočasnej generálnej riaditeľky sekcie ochrany prírody o tom, že spomínaný medveď okolo Liptovského Mikuláša nespolupracuje, nechce sa dať odstreliť, uniká, a preto museli vyhlásiť mimoriadny stav.

Takto absurdne vyzerá činnosť síce vecne príslušného, ale mentálne poblúdeného ministerstva životného prostredia. Ak si pripomenieme dikciu legislatívy, že rozhodnutia správnych orgánov musia vychádzať zo spoľahlivo zisteného stavu veci, nedá sa nenapísať, že opísaná mobilizácia je dôkazom erózie a úplnej rezignácie na expertízu a odbornosť.

K vyjadreniam predstaviteľov rezortu vo verejnom priestore sa žiada dodať, že úroveň komunikácie štátnej moci sa ocitá na dne prederavenej dedinskej žumpy. Krčmová rétorika prifarbená dohnedu dnes už ťažko skrývanou minulosťou v podobe nie tak dávnych politických kandidatúr a falošným pocitom moci.

Len a len odstrel

Buďme však konkrétnejší. Plošné prepúšťanie v organizáciách (nielen) ochrany prírody je jasným hazardovaním s ľudským potenciálom roky vzdelávaných a skúsenosti získavajúcich zamestnancov, často s unikátnou expertízou. Aj z poradnej komisie pre problematiku medveďa vyhodili všetkých troch skúsených odborníkov priamo z rezortu, čo je personálne plytvanie. A práve medveď je dôležitá, citlivá a na potrebu akútnych riešení nedeľkavá téma.

Súčasná garnitúra ju však sploštuje na len a len masívny, necielený a plošný odstrel. Keď sa však na problém pozrieme odborne a rešpektujeme princípy analýzy rizík, zásadnou je odpoveď na otázku, čo vlastne má byť cieľom manažmentu.

Z verejnej diskusie, hypertrofovanej vyjadreniami súčasných predstaviteľov rezortu, vyplýva, že cieľom je zníženie početnosti medveďej populácie. V súlade s praxou mnohých „medveďích“ krajín si dovoľím namietajú, že otázka sa v slušnejších spoločnostiach kladie úplne odlišne.

Cieľom totiž je v súlade s verejným záujmom manažment rizika, nie regulácia populácie. A ak takto postavenú otázku prijímame, dostávame sa do úplne iných vôd.

Čiže otázka, koľko je medveďov, je v princípe nedôležitá, irelevantná. Naopak, dôležité je pýtať sa na počet útokov a zrážok či na výšku škôd na majetku a následne klásť otázky, ktoré smerujú k ich zníženiu. Povedané jazykom analýzy rizík: hľadáme opatrenia smerujúce k potláčaniu konfliktných situácií.

Skúsme si akútny deficit miestnej diskusie v tejto oblasti ilustrovať na dvoch azda najmarkantnejších javoch či prístupoch.

Takto sa riziko neodstráni

Odstrel. Najčastejší, v oficiálnych štátnych, ale aj v rôznych lesnícko-poľovníckych kruhoch jediný diskutovaný princíp manažmentu. Jeho protagonisti veria a hlásajú, že len odstrel vyrieši riziko zrážok a útokov. Argument sa opiera o predstavu, že populácia neúmerne rastie a odstrel toto riziko eliminuje.

Nemienim popierať fakt, že naša populácia medveďa početne rastie, no napriek tomu je tento prístup v jasnom rozpore s vedeckým, ako aj s empirickým poznaním. V minulom roku bola v časopise Plos Biology publikovaná analýza globálnej databázy útokov šeliem na človeka, zahŕňajúca aj medveďa hnedého. Jasne dokazuje, že k útokom dochádza aj v oblastiach, kde sa medveď loví, čo je v súlade aj s údajmi zo Slovenska.

Počet útokov u nás síce stúpa, minulý rok ich bolo trinásť, ale dnes nevieme, či je to oscilácia, alebo trvalý trend. Napríklad v roku 2014, teda v čase, keď sa ulovilo spolu 20 medveďov, bolo útokov celkovo osem. Útoky teda ani v čase lovu medveďa nezmizli.

Ak si teda ctíme fakty, musíme prijať záver, že celoplošný a necielený odstrel riziko útoku na človeka neodstráni.

Môžeme sa v prípadnej verejnej diskusii (keby niekedy vecná a objektívna prebehla) zhovárať o tom, že, samozrejme, majú byť eliminované problémové jedince a po dôslednom posúdení medvede v intravilánoch, alebo o tom, že vhodná komunikácia odstrelu môže mať upokojujúci efekt na spoločnosť, týranú dnes strachom účinne živým populistickými aktivitami vládnucej úderky.

Desaťtisíc krmovísk

Vnadiská či krmoviská. Hneď na úvod uvádzam, že na účely tohto textu nie je podstatné, či ide o legálne, alebo nelegálne vнадisko, napokon, medveďovi to je aj napriek jeho nespornej inteligencii jedno. Podstatný je ekologický vplyv aditívnej potravy dostupnej na týchto krmoviskách.

Existuje celý rad štúdií, ktoré ukazujú, že aditívna potrava z krmovísk ovplyvňuje a mení správanie medveďa bez ohľadu na motiváciu ich založenia. Menia sa pohybové trajektórie a preferencia potravy, medvede sa na ľahký zdroj potravy orientujú ochotnejšie.

Na Slovensku máme krmoviská situované celoplošne, ich počet sa dá kombináciou oficiálnych čísel Národného lesníckeho centra a údajov z terénu odhadnúť na hodnotu, ktorá prevyšuje desaťtisíc krmovísk. Zopakujme, viac ako desaťtisíc krmovísk rôzneho druhu.

Sú zásobované jadrovým krmivom alebo, najmä tie nelegálne, potravinárskym odpadom zo supermarketov, či kadávermi rôznych uhynutých zvierat. Existuje robustná fotografická evidencia dokladajúca, že medvede tieto krmoviská ochotne vyžierajú, napokon, „káže“ im to aj vedecké poznanie. Odhadovať celkový objem takto do medvedej populácie futrovanej aditívnej potravy si netrúfam, to číslo v tonách musí vyrážať dych.

Dodajme, že krmoviská sú často situované aj len niekoľko desiatok metrov od osídlených oblastí, doložené boli aj krmoviská pár desiatok metrov od škôl. Nedá sa nekonštatovať, že výsledkom tejto praxe je aktívne vykrmovanie našej medvedej populácie s dôsledkom zmeny jej správania, pričom tým medvede aktívne lákame do blízkosti človeka a tvoríme z nich antropotolerantnú populáciu. V podmienkach ad libitum dostupnej aditívnej potravy vnútro populačné autoregulačné mechanizmy, regulujúce napríklad prežitie embryí v korelácii s „vyžratosťou“ samice na konci sezóny, ani nemajú šancu prejavíť sa. Jednoducho povedané, čím nažratejšia samica, tým viac mláďat.

Stojí tiež za zmienku, že krmoviská sú zároveň zdrojom ohrozujúcim často aj naše najcennejšie prírodné oblasti napríklad šírením agresívnych invázných a nepôvodných druhov rastlín. Dokázala to aj nedávna štúdia slovenských botanikov, ktorá sa opiera o robustné údaje z Karpát. A tak aj v tomto aspekte, ak si ctíme fakty, musíme prijať záver, že odstránenie aditívnej potravy z areálu medveďa je opatrením, ktoré smeruje k zníženiu rizika zrážok. Na podobné preventívne opatrenie celkom v rozpore s princípmi predchádzania rizík súčasné vedenie zeleného rezortu úplne rezignovalo.

Manažment problémov súvisiacich s medveďmi je úlohou, ktorá sa nemôže spošťovať na otázku nabíjania guľovníc. Je to komplexný a náročný proces, ktorý si vyžaduje efektívnu, vecnú, ale najmä na dátach postavenú odbornú diskusiu s cieľom prijímať zodpovedné opatrenia. Nebolo možné v tomto texte spomenúť viaceré ďalšie aspekty tohto procesu, aktuálny náhľad dvoch dôležitých aspektov však jasne ukazuje na hlboké deficity vo výkone služby verejnosti na strane aktuálnej exekutívy.

Autor: Marcel Uhrin

Polárna žiara opäť na Slovensku. Za sfarbenie nočnej oblohy môže aktivita na Slnku, je však silná a môže spôsobiť problémy

📅 25. 3. 2024, 18:20, Zdroj: [tvnoviny.sk](https://www.tvnoviny.sk), Vydavateľ: MARKÍZA - SLOVAKIA, spol. s r.o., Autor: Jasmina Hečková, Ľubomíra Ivanková, Sentiment: Pozitívny, Téma: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Kľúčové slová: UPJŠ
Dosah: 92 571 GRP: 2,06 OTS: 0,02 AVE: 948 EUR

Nezvyčajný úkaz opäť aj na Slovensku. Aj keď je polárna žiara skôr záležitosťou severských oblastí planéty, v poslednom období sa stále častejšie vyskytuje aj u nás. Za pestré sfarbenie nočnej oblohy môže aktivita na Slnku. Tá je silnejšia, ako vedci pôvodne predpokladali, a na Zemi môže spôsobiť aj problémy.

Tóny zelenej, červenej, modrej i fialovej. Pestrofarebné divadlo pokladali naši predkovia za pochodne na moste do nebeskej ríše. Iní v nej videli predzvesť vojny a smrti. Polárna žiara je v arktických oblastiach a v Škandinávii turistickým lákadlom. Za posledných šesť mesiacov sa však opakovane vyskytuje aj v strednej Európe.

„Je to práve preto, lebo zo Slnka prechádzajú silne nabité častice. Čo sa vlastne stalo včera, bolo, že na Slnku vznikla veľká erupcia, ktorá vyvrhla veľké množstvo elektronabítych častíc. A keď je tých častíc veľa, interagujú nielen na póloch, ale aj v nižších zemepisných šírkach,“ povedal Jiří Šilha, astrofyzik Fakulty matematiky, fyziky a informatiky UK.

„Pri tej interakcii vzniká svetelný efekt. Súvisí to s tým, že tých častíc je veľmi veľa a vtedy sa to deje aj v našej oblasti,“ uviedol Štefan Parimucha, astrofyzik **UPJŠ** v Košiciach.

Takéto častice by pre človeka boli smrteľné. Pozemšťanov však chráni magnetické pole Zeme. Takúto ochranu už však nemajú objekty vo vesmíre, ktoré zabezpečujú bežné denné fungovanie.

„Samozrejme, že je to nebezpečné, keď k nám príde veľké množstvo častíc s vysokou energiou. Ak tie častice majú dostatočnú energiu, tak preniknú aj cez magnetické pole a môžu ovplyvniť všetko, čo tu na zemi máme,“ dodal Parimucha.

Roman Vavro z Telekomunikačnej únie SR hovorí, že na Slovensku za posledné obdobie nemáme informácie o tom, že by sa takéto niečo stalo. Z histórie však poznáme, čo takáto geomagnetická búrka dokáže.

V sobotu v skorých ranných hodinách takúto aktivitu Slnka vedci zaznamenali. Vesmírne počasie sledujú aj slovenskí meteorológovia. Predpovedať polárnu žiaru vedľa asi dva dni vopred.

Vedci pôvodne počítali, že Slnko sa do svojho maxima dostane neskôr. Vrchol aktivity malo dosiahnuť v lete v roku 2025. Podľa astrofyzika sa doň už dostávame teraz a je prudkejšia, ako sa predpokladalo.

Sledujte kanál spravodajstva Markízy

Autor: Jasmina Hečková, Ľubomíra Ivanková

Slovenské nebo sa opäť rozžiarilo [🔗](#)

📅 25. 3. 2024, 19:47, Relácia: **Televízne noviny**, Stanica: **Markíza**, Vydavateľ: **MARKÍZA - SLOVAKIA, spol. s r.o.**, Sentiment: **Positívny**, Téma: **Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach**. Kľúčové slová: **UPJŠ**
Dosah: **337 500 GRP**; **7,50 OTS**; **0,08 AVE**; **39609 EUR**

Zuzana Čimová, moderátorka:

Nezvyčajný úkaz opäť aj na Slovensku - aj keď je polárna žiara skôr záležitosťou severských oblastí planéty, v poslednom období sa stále častejšie vyskytuje aj u nás.

Viktor Vincze, moderátor:

Za pestré sfarbenie nočnej oblohy môže aktivita na Slnku. Tá je silnejšia, ako vedci pôvodne predpokladali a na Zemi môže spôsobiť aj problémy.

Jasmina Hečková, redaktorka:

Tóny zelenej, červenej, modrej i fialovej - pestrofarebné divadlo pokladali naši predkovia za pochodne na moste do nebeskej ríše. Iní v nej videli predzvesť vojny a smrti. Polárna žiara je v arktických oblastiach a v Škandinávii turistickým lákadlom. V posledných mesiacoch sa však opakovane vyskytuje aj v strednej Európe.

Jiří Šilha, astronóm, Fakulta matematiky, fyziky a informatiky UK:

Je to práve preto, lebo zo Slnka sa teraz čoraz častejšie vyžarujú silne energeticky nabité častice a to je kvôli tomu, že Slnko prechádza takzvaným maximom v jeho aktivite. No a čo sa vlastne stalo včera je to, že na Slnku vznikla veľmi silná erupcia, ktorá vyvrhla veľké množstvo elektricky nabitých častíc, protónov, elektrónov, a alfa častíc smerom k Zemi a tieto častice interagovali s našim magnetickým poľom.

Štefan Parimucha, astrofyzik **UPJŠ** v Košiciach:

Pri tej interakcii dochádza k svetelným efektom, ktoré pozorujeme hlavne v severnejších zemepisných šírkach. A ak je veľký, silný prúd nabitých častíc, tak vlastne tá interakcia prebieha aj v nižších zemepisných šírkach a potom to pozorujeme aj v našej oblasti.

Jasmina Hečková, redaktorka:

Takéto častice by pre človeka mohli byť smrteľné. Pozemšťanov však chráni magnetické pole Zeme. Takúto ochranu už ale nemajú objekty vo vesmíre, ktoré zabezpečujú bežné denné fungovanie.

Roman Vavro, Telekomunikačná únia SR:

Na Slovensku za posledné obdobie nemáme informácie od operátorov, ktorí by hovorili, že by sa takéto niečo stalo. Z histórie však poznáme, čo takéto silná elektromagnetická búrka dokáže.

Jasmina Hečková, redaktorka:

V sobotu v skorých ranných hodinách takúto aktivitu Slnka vedci zaznamenali. Vesmírne počasie sledujú aj slovenskí meteorológovia. Predpovedať polárnu žiaru vedľa asi dva dni vopred.

Veronika Salayová, šéfredaktorka imeteo.sk:

V závislosti od výronu koronálnej hmoty našim smerom a od rýchlosti slnečného vetra, ktorý následne vyvolá geomagnetickú búrku. Tá sa meria na stupnici od G1 do G5 a tá včerajšia dosiahla silu G4, čo je pomerne silná geomagnetická búrka. Bolo ju napríklad vidieť veľmi pekne z oblasti severného Slovenska krátko po zotmení.

Jasmina Hečková, redaktorka:

Vedci pôvodne počítali, že Slnko sa do svojho maxima dostane neskôr. Vrchol aktivity malo dosiahnuť v lete v roku 2025. Podľa astrofyzika sa doň dostávame už teraz a je prudšia, ako sa predpokladalo.

Jiří Šilha, astronóm, Fakulta matematiky, fyziky a informatiky UK:

Toto je vlastne jednoznačné maximum, aké sme pozorovali na Slnku. Je silný predpoklad, že vlastne polárne žiary budeme môcť vidieť zo slovenského územia najbližšie dva roky, možno niekoľkokrát za rok.

Jasmina Hečková, redaktorka:

Jozef Demeter a Jasmina Hečková, Televízia Markíza.

KTO UPRATUJE ZÁHRADU NAMIESTO NÁS? [🔗](#)

📅 26. 3. 2024, Zdroj: **Žilinské noviny**, Strana: 25, Vydavateľ: **Petit Press, a.s.**, Autor: **Adrián Purkart**, Sentiment: **Positívny**, Téma: **Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach**, Kľúčové slová: **Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach**

Dosah: 203 116 GRP; 4,51 OTS; 0,05 AVE; 930 EUR

Lístie nie je jediný organický materiál, ktorý rastliny v priebehu roka produkujú. S ich likvidáciou nám pomáha obrovské množstvo organizmov.

Zhrabávanie lístia patrí medzi rutinné práce každého záhradkára. Nie je to však jediný organický materiál, ktorý rastliny v priebehu roka produkujú. V jarnom období zasypú záhrady chumáče topoľov, lupienky kvetov ovocných drevín, ale aj množstvo peľu.

Naopak, koncom vegetačnej sezóny sa hromadí biomasa v podobe mŕtvych častí bylín a tráv vrátane veľkých objemov lístia a konárikov stromov.

Upratovacia čata

Na to, aby bola táto hmota pretransformovaná do podoby vhodnej na opätovnú výživu rastlín, je potrebná pomoc množstva organizmov.

Medzi tú najdôležitejšiu skupinu radíme prvotných konzumentov. Ide o akúsi upratovaciu čatu, ktorá premení čerstvý organický odpad do podoby vhodnej pre ďalšie úrovne pôdotvorného procesu.

Najčastejšie prebieha rozomieľaním veľkých kusov na drobný materiál. Ide o veľmi dôležitý prírodný fenomén, ktorý zabezpečuje základnú hygienu životného prostredia a kolobeh živín. V okolí ľudských sídiel ho považujeme za samozrejmosť, viete však, kto tento proces zabezpečuje?

Nočné suchozemské kôrovce

Stretávame sa s nimi v záhrade takmer denne a mnohí ich poznajú už z obdobia detstva. Majú mnoho lokálnych názvov, no najčastejšie sa označujú ako žižlavky, svinky či rovnakonôžky. Mylne ich mnohí zaraďujú medzi chrobáky. Ide o kôrovce a s istou mierou nadnesenosti sú vzdialenými príbuznými kreviet. Dá sa to poľahky overiť – keď si otočíme ich telíčko, nezbadáme typických šesť kráčavých končatín, ale 14.

Majú taktiež odlišné dýchacie ústrojenstvo. Na Slovensku ich nájdeme takmer všade. Pôdny zoológ Andrej Mock z **Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach** spomína v rôznych štúdiách prítomnosť takmer 50 rôznych druhov. Sú zvyčajne do jedného centimetra dlhé a nesú sivé sfarbenie, občasne so žltým vzorom.

Niektoré druhy sú schopné stočiť sa v nebezpečenstve do guľôčky. V záhrade sa cez deň skrývajú pod dlaždicami, v štrbinách múrov, v hromade dreva a pod rôznymi inými predmetmi. Vychádzajú po zotmení a požierajú všetok organický odpad vrátane hnijúcich plodín a mŕtveho hmyzu.

Hrubšie vrstvy opadaného lístia skrývajú mnoho života. Prekvapiť nás môžu podlhovasté červovité tvory s množstvom nôh. Ide o mnohonôžky. U nás žijúce druhy nedosahujú viac ako päť centimetrov.

Hoci majú desiatky končatín, sú pomerne pomalé. Nemajú sa kam ponáhľať, napokon, žijú obklopené svojou potravou. Množstvo nôh potrebujú na predieranie sa substrátom.

Postupne počas celého roka prežierajú hnijúce lístie a premieňajú ho na trus pripomínajúci malé omrvinky. Občas sa vyskytujú vo veľkých počtoch, a tak v súhre ich aktivita funguje ako drvička rastlinného odpadu.

Podobnú záslužnú činnosť nedokáže robiť v prírode len tak hocijaký organizmus. Najväčšou prekážkou je trávenie celulózy a lignínu. Mnohonôžkam pomáhajú k ich rozkladu symbiotické mikroorganizmy žijúce v tráviacom trakte.

Ako sa do nich dostanú? Zaujímavo. Samice kladú vajíčka budúcich mnohonôžok do vnútra vlastných výkalov. Mláďatá sú tak nútené sa z nich prehrýzť von a tak ich od matky získajú.

Dážďovky sa v daždi netopia

Patria k ikonickým spracovávateľom odumretých častí rastlín. Na jednom hektári pôdy ich dokážu žiť až tri tony. Podľa typu pôdy to predstavuje 80 až 800 jedincov na štvorcový meter.

V našej faune je táto masa zastúpená vyše 50 rôznymi druhmi. Ich prítomnosť v pôde je mimoriadne žiadaná. Svoju užitočnosť stavajú na spôsobe získavania potravy.

Požierajú organickú hmotu spolu s minerálnou zložkou pôdy – doslova sa ňou prežierajú. Preliezaním pomedzi štrbiny substrátu vytvárajú nové póry, ktorými dokáže vsakovať voda do hlbších vrstiev.

Chodbičky si spevňujú slizom a vytvárajú tak vhodný substrát pre rozvoj pôdnych húb.

Rastliny využívajú práve tieto chodbičky na lepšie zakoreňovanie. Ekologicky významné sú druhy, ktoré aktívne vyliezajú na povrch a zaťahujú odumreté listy rastlín hlboko pod povrch. V prípade bežnej dažďovky zemnej to môže byť až hĺbka vyše dvoch metrov.

Pri intenzívnych zrážkach dokážu trusom upchávať chodbičky tak, aby nedošlo k ich vytopeniu. Dážď pritom využívajú na migráciu do nového prostredia. Vlhký povrch zabraňuje vysúšaniu tela, zároveň je cesta po zemskom povrchu výrazne rýchlejšia ako pod ním. Aj preto ich v sychravom počasí možno pozorovať vo veľkých množstvách.

Mikrosvet je plný atlétov

Jedna z najpočetnejších skupín pôdnych organizmov sú chvostoskoky. Sú to drobné, asi 1 – 8 milimetrov veľké tvory. Ide o bezkrídly hmyz žijúci vo vlhšom prostredí. Pre špecifickú stavbu ústneho ústrojenstva sa živí mŕtvou organickou hmotou tak, že z nej vycucievajú tekutý hnojivý obsah. Podobne sa pasú aj na povlakoch rias a siníc.

V zdravej pôde sa vyskytujú vo veľkých počtoch, výnimočne aj vyše 100 000 jedincov na štvorcový meter. Tým, že majú krehké telo, sú častou obeťou rôznorodých predátorov. Vynuli si však unikátnu stratégiu úniku.

Zospodu tela majú štruktúru podobnú napruženej prehnutej vidličke, ktorá sa v nebezpečne uvoľní a ako pružina vystrelí chvostoskoka do vzduchu. Hoci samotný chvostoskok nedokáže smerovať svoj let, tento náhly únik je isto vhodnejšou možnosťou ako zostať vydaný napospas silnejšiemu votrelcovi. Rekordéri vedia doskočiť neuveriteľných 30 centimetrov!

Ilustračné foto. Zdroj: ADOBE STOCK

Autor: Adrián Purkart